

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 90 1969

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ.

Göteborg: Lennart Breitholtz

Lund: Staffan Björck, Carl Fehrman

Stockholm: E. N. Tigerstedt, Örjan Lindberger

Umeå: Magnus von Platen

Uppsala: Gunnar Tideström, Gunnar Brandell

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Hällbyg. 34 c, 752 28 Uppsala

Printed in Sweden by

Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB, Uppsala 1970

Uppfattad på detta sätt ansluter sig dikten till en rad andra epistlar som skildrar lagens väktare som ormar i paradiset, lömska inkräktare i den sköna idyll där Fröja och Bacchus härskar (jfr t. ex. Ep. 28, 36, första versionen av Ep. 63). Motivet är ett vittnesbörd om Bellmans förut nämnda dragning åt det asociala och anarkistiska — en tendens som han tycks ha hållit i schack genom att i andra sammanhang hylla borgerliga ideal.

Det som här sagts skall inte fattas som någon väsentlig kritik utan enbart som funderingar i marginalen till Afzelius' utfärdade analyser. Det hör till hans förtjänster att han väcker sådana funderingar hos läsaren samtidigt som han alltid bjuder på en solid kost av hållbara resultat.

Lars Lönnroth

Paul Britten Austin: *The Life and Songs of Carl Michael Bellman. Genius of the Swedish Rococo*. Allhem Publishers, Malmö 1967.

Paul Britten Austin som efter andra världskriget under många år var knuten till Sveriges Radio och som alltsedan 1957 varit »Director of Swedish tourist office» i London gör en stor insats för Bellmans internationella renommé med sin bok *The Life and Songs of Carl Michael Bellman*. Austin gav 1965 ut *Seventeen Songs by Carl Michael Bellman* med musikanterangemang av Arne Sahlén (Reuter & Reuter, Sthlm). Inte sångbara är däremot de annars förnämliga tolkningar av epistlarna till franska som gjorts i samarbete av Pierre Volboudt och Nils Afzelius (*Les Epîtres de Fredman*, Sthlm 1953). Nils Afzelius har likaså spelat en mycket väsentlig roll vid den nya engelska bellmanbiografins tillkomst. »Without him, nothing could have been done or only done badly», betygar Austin själv.

Eftersom det inte har funnits någon modern biografi över Bellman ens på svenska tänker sig Austin att hans bok också kan vara av intresse för svenska läsare. Han gör inte något anspråk på självständighet: »In essence it is a work of translation» — en översättning av lärda Bellmanforskarens »patient labours». Vägled av dr Afzelius har Austin gjort sig beundransvärt väl hemmastadd med Bellman och hans tid; bokens undertitel »Genius of the Swedish Rococo» vill väl just antyda att Bellman i biografen ställs mot en fyllig tidsbakgrund. Det första kapitlet, »An Eighteenth Century Capital», ger en livlig miljöskildring från en ovanligt törstig stad. Fastän när Austin från epistel 35 översät-

ter »somliga dricka et kvarter i hast» med »a quart in a flash» har väl rymdmättet blivit tre gånger för stort! Austin fortsätter med kapitlet »Apollo's Lyre», om Bellmans uppväxt, för att i det tredje kapitlet behandla den tidigare episteldiktningen. Man noterar att Austin så gott som helt förbigår det fråna orgiastiska draget i de tidigare epistlarna; Lars Lönnroth framhåller också med rätta i sin recension (*Scandinavica*, Nov. 1968) att Austin som översättare »often brings out what is sweet, pleasant, ornate and idyllic in Bellman's verses», medan tyvärr »their dramatic force and demonic undercurrents are hopelessly lost». Det finns allt som allt nio fullständiga epistelöversättningar återgivna i boken.

De tre återstående kapitlen ägnas Bellmans liv och diktning fr. o. m. statsvälningen 1772 och framför allt hans förhållande till Gustaf III och hovet, till konstnär- och skaldevänner och till de många familjer, där han umgicks. Austin är som god berättare svag för pittoreska detaljer och roande anekdoter; stilen är essäistisk med en mångfald garderingar av typen »perhaps», »probably», »it seems» och »must have». En åtstramning på det sakliga planet är rekommendabel för den svenskspråkiga utgåva som lär förberedas. Framställningen rymmer åtskilliga smärre felaktigheter (påvisade för mig i en litteraturhistoriks trebetysuppsats av Bo Andér). Boken är till sin karaktär populär, med en viss romantiserande slagsida och den saknar noter med hänvisningar till källor. Längre citat avslutas visserligen oftast med en källangivelse, dock alltid bestående endast av namnet på författaren. Går man till litteraturförteckningen återfinns ibland inte namnet där, vilket får sin förklaring av att Austin i förteckningen endast tagit upp de verk som han huvudsakligen använt sig av.

I partiet om Bellmans relationer till konstnärsvännerna frapperas man t. ex. i fråga om dennes samröre med Sergel av att Austin stannar vid de miljöhistoriska poängerna men inte alls kommer in på frågan vad Sergel kan ha betytt för Bellmans diktning. Överhuvudtaget är den litterära belysningen av episteldiktningen knappast tillfredsställande och den borde byggas ut avsevärt i den planerade svenska utgåvan. Där kan också lämpligen strykas de betraktelser som (s. 42-43) anställs med utgångspunkt från ett till Atterbom felaktigt attribuerat citat — det är i själva verket Oscar Levertins värtaliga ord om Bellmans svenska temperament som återgivits. Austin fablar friskt om svenskarnas lynne och om hur den i klimatet grundade folkkaraktärens latent egenskaper inte blir manifesterade »brought out by grafting from outside». I Bellmans fall skulle dala-

arvet på modernet kombinerat med fädernets tyska element ha verkat förlösande!

Boken är magnifikt illustrerad, dessutom prisbillig. Förste bibliotekarien vid Kungl. Bibl. Erik Eriksson som gjort urvalet av illustrationer är att lovprisa liksom förlagets generositet.

Ulf Wittrock

Albert S. Gérard: *English Romantic Poetry. Ethos, Structure, and Symbol in Coleridge, Wordsworth, Shelley, and Keats*. University of California Press 1968.

I sin översiktsartikel »Romanticism Re-examined» (1963) karakteriserade Welles lite surt de resultat som Albert Gérard nått i sina försök att definiera romantiken som inte särdeles nya; men han uttalade samtidigt den uppfattningen att Gérards forskning givit välkommen bekräftelse åt färska studier i romantisk teori som t. ex. M. H. Abrams' »The Mirror and the Lamp».

Gérards »L'idée romantique de la poésie en Angleterre» utgavs 1955. Utom detta arbete har Gérard under de sista tjugo åren publicerat ett betydande antal artiklar om engelsk romantisk litteratur, och ett flertal av dem har han nu, ofta i avsevärt bearbetad form, sammanfört i bokform. Han säger modest i sitt inledningskapitel, att den moderna kritikens olika metodiska grepp applicerats så grundligt på de romantiska mästerverken att man inte skall vänta några förbluffande nya tolkningar. Men han vänder sig samtidigt mot en som han tycker utbredd tendens att vid analys av längre dikter koncentrera uppmärksamheten på dessas mest vältaliga partier och explicit uttryckta tankegångar, till förfång för helhetsbilden, och det är bland annat denna tendens han avser att motarbeta genom sina undersökningar.

Det kan från början sägas att hans bok utgör ett mycket väl genomtänkt och ytterst stimulerande bidrag till studiet av engelsk romantisk dikning, även om den innehåller en del tolkningar som man kan ifrågasätta giltigheten av; dessutom att den inte består av ett enkelt hoplock av skilda studier utan bygger på en helhetssyn — väl en som innehåller vissa generaliseringar och renodling av en del synsätt, men som ändå ger mycket till förståelsen av de behandlade dikterna och engelsk romantik överhuvud taget.

Ett av syftena med arbetet är att noggrant undersöka vissa dikters struktur; men inte som självändamål, och inte med ett slumpvis val av undersökningsobjekt. Gérards utgångspunkt är att se den huvudsakliga impulsen till roman-

tikernas inspiration som längtan till det som är bortom vardagens verklighet, drömmen om det fulländade, tron på helhet och alltings samhörighet. Denna längtan, säger han, tedde sig inte för romantikerna som något utopiskt inbillningsfoster utan var grundad på en intuitiv ontologisk bild av kosmisk enhet, en bild som hos de engelska romantikerna fick sina mest kategoriska uttryck i deras tidiga dikning. Dikterna bärs ofta upp av ett profetiskt hävdande av sådana sanningar — men ofta finns där en underton av osäkerhet, tvivel eller vanda. Poeterna mognar efter hand till allt djupare insikt om den mänskliga tillvarons ofrånkomliga villkor, om diskrepansen mellan ideal och verklighet; men hos de engelska romantikerna (i motsats till de tyska, hävdar Gérard) finner man beslutsamhet att lösa dilemmat i stället för att gå udenom. Mycket av Wordsworths, Coleridges, Shelleys och Keats' poesi (Byron befattar Gérard sig inte med) bottnar i envisa försök att pröva giltigheten i deras kosmiska vision och att dra upp gränslinjer mellan en objektiv bild av tillvaron och deras eget önsketänkande. Deras dikning går i riktning mot accepterande av klyftan ideal-verklighet: de fastnar inte i romantisk ironi, de söker komma över eskapistisk dödslängtan. Wordsworth och Coleridge finner en lösning i religiös idealism, Shelley och Keats hävdar skönheten som ett svar på tillvarons ondska och lidande, Shelley ser det dessutom som människans storhet att hon kan bli fruktbart medveten om förändringslagens lag.

De dikter som Gérard undersöker tillhör två kategorier, som han kallar »poems of perplexity» och »poems of reconciliation», beteckningar som förklaras av ovanstående resumé. Vad han först och främst, i likhet med flera andra romantikforskare, vill trycka på är att det alltså ligger en genomtänkt livsyn i romantikernas dikter, och att verken dessutom bärs upp av ett formmedvetande som visserligen inte tror på fastlåsning i stränga regler men som ändå är klart fattat (och klart uttryckt t. ex. i Wordsworths företal till »Lyrical Ballads»). Han vill sedan illustrera hur fundamentalt dialektisk och dramatisk den romantiska diktingen ofta är, hur den svänger mellan tro och tvivel, vision och realitet, och hur detta avsätter sig i en oscillerande struktur, ett regelbundet mönster av expansion och kontraktion: med utgångspunkt i skaldens jag, i riktning mot kosmisk vision, och så tillbaka till jaget. Det som kan te sig som snäv självupptagenhet bör i stället ses som ett utslag av skaldernas känsla för alltings samhörighet. Särskilt Coleridge var angelägen att rättfärdiga sin attityd: han fattade intresset för det egna jagets problem som den